

Slovensko – Gréckokatolícky kostol sv. Mikuláša v Bodružale

Areál dreveného kostola zasväteného sv. Mikulášovi patrí k najstarším a najlepším zachovaným cerkvám východného obradu na Slovensku. Od roku 1685 stojí na vyvýšenom mieste nad cestou a zástavbou obce Bodružal nachádzajúcej sa v severnej časti Nízkych Beskýd. Vo vnútri ohrady je starší cintorín. Samostatný objekt zvonice postavili neskôr, až v 19. storočí. Na najstaršiu známu úpravu chrámu upozorňuje na pôvodnom vstupnom portáli vyryté datovanie 1692. Ďalšia úprava z konca 18. storočia sa týkala novej maľby interiéru datovanej do rokov 1793 až 1797. Z roku 1794 pochádza aj ikonostas a prestol, ktoré podľa autorského rukopisu vytvorili v jednej dielni.

Kostol tvorí trojpriestorová zrubová stavba s rovným uzáverom, pôvodne vybudovaná z menej trvanlivého jedľového dreva. Typologicky a konštrukčne patrí do skupiny lemkovských kostolov. Zrub stojí na nízkej kamennej podmurovke. Jeho vonkajší povrch chráni nedávno obnovené vertikálne doskové debnenie, ktorého škáry prekrývajú lišty. Mierne kónicky sa zužujúca veža je vybudovaná samostatnou stĺpikovo-rámovou konštrukciou. Jej vrchná časť, v exteriéri zvýraznená predsunutým obkladom s dekoratívnym ukončením, ukrýva izbicu – miestnosť, v ktorej sú umiestnené zvony. Najstarší z nich je z roku 1759. Zastrešenie trojúrovňovými, k východu klesajúcimi stanovými strechami s dekoratívnymi cibulkami ukončenými kovanými krížmi zdôrazňuje charakteristickú trojdielnosť chrámových priestorov. Vnútornú stenu na severnej strane lode zdobí baroková nástenná maľba s motívom Posledného súdu a Kalvárie. Stvárnenie oboch výjavov, netypické pre ortodoxné prostredie, je dôkazom silného vplyvu západnej kultúry v prostredí, kde dominovalo skôr východné – byzantské poňatie kresťanstva.

Zo začiatku 18. storočia pochádza žertvenik, bočný oltár na prípravu eucharistie. Pri oprave zrubovej konštrukcie začiatkom 20. storočia došlo k zmene priestorového riešenia odstránením chóru. Kostol vrátane interiéru prešiel rozsiahlou obnovou a reštaurovaním na konci 20. storočia. Od 8. júla 2008 je zapísaný do Zoznamu SD.

Slovensko – Gréckokatolícky kostol sv. Michala Archanjela v Ladamírovej

Kostol svätého Michala Archanjela je drevená cerkev so zvonicom z roku 1742 v obci Ladamírova v severnej časti Nízkych Beskýd, len 4 km severovýchodne od okresného mesta Svidník. Tento drevený kostol bol postavený bez jediného klinca.

Obec, ktorá vyrástla na významnej obchodnej ceste do Poľska cez Duklianský priesmyk, založili ako súčasť makovického panstva na tzv. zákupnom práve. Prvá písomná zmienka z roku 1414 uvádza zálohovanie dediny Ladomerwagasa Jánovi Bubekovi. Najväčší počet obyvateľov prevažne rusínskeho pôvodu (takmer 1 000) obec dosiahla pred polovicou 19. storočia. Súčasťou areálu kostola je samostatne stojaca mladšia hranolová zvonica a zrubová ohrada so zastrešenou vstupnou bránou. Zrubu postavenému na nízkej kamennej podmurovke dominuje kónicky sa zužujúca veža so stĺpikovo-rámovou konštrukciou. Je skonštruovaná tak, že z vonkajšej strany obopína zrub vstupnej časti kostola. Kostol z vonkajšej strany chráni vertikálne uložené dosky so škárami krytými lištami. Trojpriestorovosť objektu zvyrazňuje osobitné zastrešenie každého z priestorov stupňovitou stanovou strechou ukončenou mimoriadne bohatou barokovou bábou so šindľovou krytinou. Tvar veží odráža vplyv západnej slohovej architektúry. Neobvyklé riešenie lode, ktorá má na štvorci zruba nasadený oktogón, sa prejavuje v tvare strechy i zaklenutí interiéru zriedkavou oktogonálnou klenbou. Strop svätyně tvorí zrezaný ihlan, len vo vstupnej časti je strop rovný. Loď presvetľujú dve združené okná na severnej a južnej stene, svätyniu tri jednoduché okienka. V exteriéri ich lemujú na červeno natreté dekoratívne vyrezávané šambrány a chránia kované mreže. K pozoruhodným častiam vybavenia patria štyri rokokové svietniky, ktoré vyrezali z jedného kusa dreva. Ústredným prvkom je však nedávno obnovená bohato vyrezávaná, polychrómovaná a zlátaná architektúra ikonostasu, prestolu a žertvenika. Časť ikon padla za obeť druhej svetovej vojny, niektoré ikony zo 17. storočia patria do zbierkového fondu Šarišského múzea v Bardejove. Kostol je od 8. júla 2008 zapísaný do Zoznamu SD.

Slovensko – Evanjelický artikulárny kostol so zvonicom v Hronseku

Hronsek sa nachádza vo Zvolenskej kotline na ľavom brehu Hrona približne v polovici trasy medzi Banskou Bystricou a Zvolenom. Širšie okolie bolo osídľované od 6. storočia, avšak prvé zmienky o tomto území sa vzťahujú k osídľovaniu zvolenského panstva v polovici 13. storočia. Význam obce v 18. storočí ovplyvnila reformácia, ktorá sa šírila od nemeckého obyvateľstva neďalekých banských miest. Hoci šoproňský snem umožnil v roku 1681 postaviť vo Zvolenskej župe dva kostoly, veriaci až v roku 1725 položili základný kameň stavby nového kostola a v duchu artikulárneho dostavali počas jedného roka. Drevený kostol postavili na pôdorysne tvaru kríža, pričom využili hrádzenú konštrukciu, ktorá sa na území Slovenska používala zriedka. Tento typ konštrukcie bol charakteristický pre niektoré západoeurópske, najmä nemecké oblasti. Kostol z červeného smreka a dubu postavili na murovanom základe v rokoch 1725 a 1726. Výplne stien nosnej konštrukcie nesené sústavou stĺpikov a rámov spevnených diagonálami trámov, vzperami a rozperami tvoria zvislo kladené dosky. Sú umiestnené tak, že v exteriéri nechávajú vyniknúť hrádzenie, ktorého vyznenie potláčajú horizontálne v minimálne štyroch úrovniach umiestnené nízke pultové striešky obiehajúce okolo celého obvodu stavby. Súčasťou areálu bola aj samostatne stojaca drevená zvonica vybudovaná súčasne s kostolom rovnakou technikou. Jej strohému výrazu dodáva mimoriadne čaro cibulovitá šindľom krytá strieška. Centrálny vnútorný priestor zaklenutý valenými doskovými klenbami podopieranými drevenými stĺpmi spolu so stupňovitou na empórach osadenými lavicami pojme 1 100 sediacich veriacich. Interiéru dominuje prostý až puritánsky výraz holých drevených konštrukcií zdobených len vyrezávanou lištou s motívom lípového listu lemujúcou spodnú hranu empór. Hladké štíhle stĺpy nesúce klenbu sú ukončené náznakom iónskej hlavice. Centrálna usporiadaná priestor patrí k typu tzv. kazateľských chrámov. Najvýraznejším objektom zariadenia je neskorobarokový oltár z roku 1771 a kazateľnica s volutovým baldachýnom z rovnakého obdobia. Oltárne obrazy, dielo S. Mialoviča, predstavovali šesť samostatných olejomalieb, ktoré možno meniť podľa cirkevných sviatkov. Organ umiestnený na empore za oltárom postavil banskobystrický majster M. Podkonický v roku 1764. Kostol je od 8. júla 2008 zapísaný do Zoznamu SD.

Slovensko – Rímskokatolícky kostol sv. Františka z Assisi v Hervartove

Kostol svätého Františka z Assisi je drevený rímskokatolícky (v minulosti aj evanjelický) nachádzajúci sa v obci Hervartov, okres Bardejov. Podľa zachovaných častí zvyškov pôvodného gotického oltára možno predpokladať, že kostol pravdepodobne stál už v druhej polovici 15. storočia, keďže hlavný oltár s centrálnym výjavom sv. Kataríny, Panny Márie a sv. Barbory vznikol medzi rokmi 1460 až 1480. Originály bočných oltárnych krídiel sa nachádzajú v galérii v Budapešti. Základom pozdĺžnej dispozície stavby je obdĺžniková loď s polygonálnym presbytériom. Na prelome 16. a 17. storočia pristavali k západnej stene lode kónickú vežu stĺpikovej konštrukcie s ihlanovou strechou s kovovým krížom vo vrchole. V podveží neskôr vznikol priestor pre ženy (babinec). Plášť veže tvorí šindeľ, len prizemná a najvyššie položená časť je uzavretá vertikálnym doskovým debnením so škárami prekrytými lištami. Ku gotizujúcejmu vzhľadu kostola prispievajú okrem mohutnej sedlovej strechy vysoké obdĺžnikové okná a najmä časť maliarskej výzdoby svätyně spolu s celkovým vnútorným členením stavby. Steny interiéru s rovným trámovým stropom, ktorý v presbytériu na konci 19. storočia pri inštalovaní nového oltára nahradili náznakom drevenej klenby s rebrami, pokrývajú nástenné maľby. Najstaršie odkryli v roku 1970 vo svätyni. Neskorogotický štylizovaný rastlinný dekór pochádza z konca 16. storočia. Autorom malieb je J. Molitoris. Mladšie maľby komponované v pásoch na južnej strane lode pochádzajú z roku 1665 a autor ich vytvoril v duchu raného protestantského baroka. Zobrazujú biblické výjavy Adama a Evy pred stromom poznania, sv. Juraja v zápase s drakom i obľúbenú tému podobenstva o múdрых a pochabých pannách. Didaktickú funkciu malieb podčiarkujú citáty z Biblie v latinčine a biblickej češtine. Zaujímavosťou je dedikačný nápis v slovenčine, ktorý uvádza, že maľbu dal namaľovať Prokop Kundrat s manželkou. Maľbu vytvoril bardejovský maliar A. Haffčík. Neobvyklým prvkom je podlaha tvorená z kamenných platní, ktorá je v drevených kostoloch zriedkavá. Kostol je od 8. júla 2008 zapísaný do Zoznamu SD.